1.
ΑΛΑΑ

Η ΜΑΝΑ ΜΟΥ ὥρμησε ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι σὰν τρελή, φορώντας παράταιρα παπούτσια. Τὰ σπαστά της μαλλιὰ ἦταν μαζεμένα πίσω στὸ κεφάλι μ' ἕνα μαῦρο λαστιχάκι ἐνῶ ἡ ἄκρη τοῦ λευκοῦ πουκαμίσου της κρεμόταν ἄτσαλα πάνω ἀπὸ τὴν γκρίζα φούστα. Ὁ φόβος εἶχε θρονιάσει στὸ πρόσωπό της, κάνοντας τὰ γαλάζια μάτια της νὰ φαντάζουν μεγαλύτερα. Τριγυρνοῦσε σὰν ἀλαφιασμένη στοὺς δρόμους τῆς γειτονιᾶς Ἀλ Ἄτζαμι, ψάχνοντας γιὰ τὴ γιαγιά μου κι ἔτρεχε σὰν νὰ προσπαθοῦσε νὰ προλάβει τὸν ἑαυτό της. Τὴν ἀκολούθησα ἔξω στὸν δρόμο. Ὅταν ἄκουσε πίσω της τὰ βήματά μου, γύρισε καὶ μοῦ ἔκανε νόημα μὲ τὸ ξερακιανό, σὰν σκουπόξυλο, χέρι της, νὰ ἐπιστρέψω στὸ σπίτι. «Πήγαινε σπίτι, μπὰς καὶ γυρίσει».

«Μὰ εἶναι ἐκεῖ ὁ πατέρας».

«Τότε πέρνα ἀπ' τὸ σπίτι της, κι ἂν δὲν εἶναι οὔτ' ἐκεῖ, πήγαινε ἀμέσως στὴν πλατεία Ἀλ Σάα, ἴσως τὴ βρεῖς νὰ κάθεται στὸ παγκάκι».

Σὰν κανένα χαμένο μυρμήγκι πήγαινε τρελαμένη ἀπὸ τὸ ἕνα σπίτι στὸ ἄλλο. Χτυποῦσε τὶς πόρτες τόσο δυνατὰ μὲ τὸ χέρι της σὰν αὐτὸ νὰ ἦταν σφυρί, ὄχι ἀπὸ σάρκα καὶ ὀστά, ποὺ φοβήθηκα πὼς θὰ τὸ ἔσπαγε. Δὲν χαιρετοῦσε κανέναν ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἔβγαιναν ξαφνιασμένοι στὴν πόρτα, μόνο τοὺς ρωτοῦσε, ἂν εἶδαν τὴ γιαγιά

μου, κι ἂν κάποιος ἀπὸ τοὺς ἐνοίκους δὲν τῆς ἄνοιγε, τότε ἔπαιρνε μιὰ βαθιὰ ἀνάσα καὶ ξεσποῦσε σὲ λυγμοὺς μπροστὰ στὴν κλειστὴ πόρτα. Ὕστερα κατευθυνόταν πρὸς τὸ ἑπόμενο σπίτι, σκουπίζοντας τὰ δάκρυά της στὸ μανίκι τῆς πουκαμίσας της. Βάδιζε γρήγορα κι ἐγὼ τὴν ἀκολουθοῦσα σὰν μικρὸ παιδί· εἶχα ξεχάσει πόσο γρήγορη ἦταν.

Κόντευα τὰ σαράντα καὶ εἶχα κρατήσει ἐλάχιστες μακρινὲς ἀναμνήσεις ἀπὸ ἐκείνη, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας γενικότερα. Φοβόμουν μήπως πληγωθεῖ. Δὲν τὴν εἶχα δεῖ ποτὲ τόσο τρομαγμένη, ἐνῶ κάθε τόσο γυρνοῦσε πίσω τὸ κεφάλι της ἔκπληκτη, γιατὶ ἐπέμενα νὰ τὴν ἀκολουθῶ, παρὰ τὶς ἐπίμονες προτροπές της νὰ μὴν τὸ κάνω. Δὲν ξέρω γιατί ἐπέμενα νὰ τὴν ἀκολουθῶ σὰν σκιά, λίγα βήματα πίσω της καὶ ποτὲ στὸ πλάι. Ἔνιωθα ἀδύναμος ἀπέναντι σ᾽ αὐτὴ τὴ γυναίκα, τὴ μάνα μου. Τὴν παρακάλεσα κάπως αὐστηρὰ αὐτὴ τὴ φορὰ νὰ γυρίσει στὸ σπίτι, διαβεβαιώνοντάς την ὅτι θὰ περνοῦσα ὁ ἴδιος ἀπὸ τὰ σπίτια τῆς γειτονιᾶς γιὰ νὰ ψάξω γιὰ τὴ γιαγιά μου κι ὅτι ἐκείνη ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψει, ἀλλὰ ἡ μητέρα μου μὲ ἀπόδιωξε καὶ πάλι μὲ μιὰ ἀπότομη κίνηση τοῦ χεριοῦ της, σὰν νὰ ἔδιωχνε μιὰ μύγα ποὺ βρέθηκε μπροστά της καὶ τὴν ἐνοχλοῦσε. Συνέχισε νὰ ψάχνει στὰ σπίτια τῆς γειτονιᾶς, ἂν καὶ οἱ περισσότεροι ἔκλειναν ἀπότομα τὶς πόρτες τους.

Εἶχα φτάσει στὸ σπίτι μας, στὴ γειτονιὰ Ἀλ Ἄτζαμι, μόλις πρὶν ἀπὸ μία ὥρα, γιὰ νὰ προλάβω τὸ ἡλιοβασίλεμα τῆς Γιάφα. Ἐπισκέπτομαι τὸ πατρικό μου δύο φορὲς τὴν ἑβδομάδα καὶ σχεδὸν πάντα φτάνω ἐκεῖ ἀκριβῶς δύο ὧρες πρὶν τὸ ἡλιοβασίλεμα. Ἔπειτα περιμένω, μέχρι νὰ πᾶνε ὅλοι γιὰ ὕπνο καὶ νὰ ἐπιστρέψω στὸ δια-

μέρισμά μου στὸ Τὲλ Ἀβίβ. Ἡ γιαγιά μου εἶχε μετακομίσει στὸ σπίτι τῶν γονιῶν μου ἕξι μῆνες νωρίτερα, ἔπειτα ἀπὸ τὶς ἐπίμονες ἐκκλήσεις τῆς μητέρας μου, ὅταν μιὰ μέρα τὴ βρῆκε ἀναίσθητη στὸ λουτρό της μὲ τὸ ἕνα πόδι σχεδὸν σπασμένο. Τὸ σπίτι τῆς γιαγιᾶς στὴν ὁδὸ Ἀλ Κὸντ ἀπεῖχε μόλις δέκα λεπτὰ μὲ τὰ πόδια ἀπὸ τὸ δικό μας σπίτι. Τὸ Ἀλ Κὸντ εἶναι τὸ παλιὸ ὄνομα τοῦ δρόμου καὶ αὐτὸ ποὺ ἡ γιαγιά μου ἐπέμενε νὰ χρησιμοποιεῖ ὡς σήμερα. Ἐγὼ εἶχα βάλει τὸ ὄνομα Νικανὸρ στὸ γραμματοκιβώτιο, ὅπως μᾶς εἶχαν ὑποδείξει. Μὰ τί λέω; Ἐκείνη δὲν ἐπέμενε νὰ χρησιμοποιεῖ αὐτὸ τὸ ὄνομα· ἁπλῶς «αὐτὸ ἦταν τὸ ὄνομα τοῦ δρόμου», ὅπως ἔλεγε, ἐπιπλήττοντας τὴν ἄγνοιά μου. Τὸ Ἀλ Κὸντ ἀντηχοῦσε παράξενο στὰ ἀφτιά μου ὅταν ἤμουν παιδί. Ἀργότερα, ἡ γιαγιὰ μοῦ ἐξήγησε ὅτι ἡ ὀνομασία αὐτὴ σχετιζόταν μὲ τὸν τίτλο τιμῆς ποὺ χάρισε τὸ Βατικανὸ στὸν Ταλμά, τὸν Παλαιστίνιο εὐεργέτη. Αὐτὸς εἶχε δώσει χρήματα γιὰ νὰ χτιστεῖ ἡ ἐκκλησία τῶν Μαρωνιτῶν στὴ Γιάφα καὶ εἶχε ζήσει στὸν ἴδιο αὐτὸν δρόμο. Ἔτσι, ὁ δρόμος πῆρε τὸ ὄνομά του ἢ μᾶλλον τὸν τίτλο ποὺ τοῦ εἶχαν δώσει καὶ εἶχε γίνει κάτι σὰν προσωνύμιο γιὰ τοὺς συντοπίτες του. Ἀφότου ἡ γιαγιά μου μετακόμισε στὸ σπίτι μας κι ἔμενε πλέον μόνιμα μαζὶ μὲ τοὺς γονεῖς μου, συνήθιζε νὰ ἐπιστρέφει στὸ παλιό της σπίτι κάθε πρωὶ γιὰ νὰ ποτίζει καὶ νὰ φροντίζει τὰ τριαντάφυλλά της. Ἡ μητέρα μου τὴ συνόδευε ὡς ἐκεῖ πρὶν πάει γιὰ τὰ πρωινά της ψώνια καί λίγο πρὶν ἀπὸ τὴ δύση, μαζὶ μὲ τὸν πατέρα μου τὴν ἔφερναν πίσω στὸ σπίτι. Ἐκεῖνο τὸ πρωὶ ἡ γιαγιὰ τοὺς εἶχε πεῖ πὼς ἔνιωθε λίγο κουρασμένη καὶ πὼς δὲν θὰ ἔβγαινε ἔξω. Ὅμως τελικὰ γλίστρησε ἀθόρυβα στὸν δρόμο μία περίπου ὥρα μετὰ τὴν

ἔξοδο τῆς μητέρας μου — κάτι ποὺ βέβαια ἦταν ἀσυνήθιστο γιὰ τὴ γιαγιά μου. Αὐτὰ μοῦ εἶπε ὁ πατέρας μου ὅταν ἔφτασα στὸ σπίτι, προσθέτοντας: «Ἐγὼ δὲν ἀνησύχησα τόσο πολὺ ὅσο ἡ μητέρα σου. Ἔπρεπε νὰ τὴν ἔβλεπες πῶς ἔκανε ὅταν γύρισε ἀπὸ τὰ ψώνια καὶ δὲν τὴ βρῆκε ἐδῶ!».

Ὁ χρόνος περνοῦσε χωρὶς ἀποτέλεσμα. Εἶχε περάσει σχεδὸν μιὰ ὁλόκληρη ὥρα καὶ εἶχα κουραστεῖ νὰ ἀκολουθῶ τὴ μητέρα μου, ὁπότε τὴν ἄφησα κι ἔτρεξα στὴν πλατεία Ἀλ Σάα ποὺ ἤξερα ὅτι ἡ γιαγιά μου τὴ λάτρευε — τὴ γιαγιά μου τὴ φώναζα Τάτα καὶ ὄχι Σίτι ἢ γιαγιά, ὅπως συνηθιζόταν, δὲν τῆς ἄρεσε τὸ Σίτι. Ἡ Τάτα δὲν ἦταν ἐκεῖ. Δὲν ὑπῆρχε κενὸ παγκάκι γιὰ νὰ καθίσει καὶ ν' ἀγναντέψει τὴ θάλασσα τῆς Γιάφα ἀπὸ μακριά, ὅπως τῆς ἄρεσε. Σκέφτηκα τότε πὼς μᾶλλον θὰ εἶχε πάει πρὸς τὸν λόφο γιὰ νὰ δεῖ τὴν παραλία τῆς παλιᾶς της πόλης ἀπὸ ψηλά· λάτρευε κι ἐκεῖνο τὸ σημεῖο, ἂν καὶ ποτὲ δὲν ἔμαθα τὸν λόγο. Ἔτσι, ἔτρεξα πρὸς τὸν λόφο ὅπου τῆς ἄρεσε νὰ κάθεται καὶ νὰ ἀτενίζει τὴ θέα τῆς θάλασσας. Ἀλλά, γιὰ νὰ φτάσω ἐκεῖ γρηγορότερα, ἔπρεπε νὰ διασχίσω τὰ σοκάκια τῶν καλλιτεχνῶν στὴν παλιὰ πόλη, κάτι ποὺ ἀπὸ παιδὶ δὲν μοῦ ἄρεσε νὰ κάνω.

Ἄραγε θὰ ἔβρισκα ἐκεῖ τὴ γιαγιά μου, θὰ ἔβρισκα τὴν Τάτα μου, ἀναρωτήθηκα καθὼς ἄνοιγα τὸ βῆμα μου, κι ἔνιωσα τὴν καρδιά μου νὰ χτυπάει δυνατά. Διασχίζοντας ὅσο πιὸ γρήγορα μποροῦσα τὰ μικρὰ σοκάκια μὲ τὰ μικρὰ κουκλόσπιτα —ἔτσι ἀποκαλοῦσα τὶς μικρὲς γκαλερὶ τῶν καλλιτεχνῶν— κι ἀνεβαίνοντας γρήγορα τὰ σκαλοπάτια στὰ μικρὰ σοκάκια, ἄκουσα τὸν ἑαυτό μου νὰ βαριανασαίνει κι ἔνιωσα ἕναν ξαφνικὸ πόνο στὸ στῆθος, σὰν νὰ εἶχαν ξαφνικὰ στενέψει τὰ πνευμόνια μου ἀπὸ τὴν

ἀγωνία καὶ τὸ τρέξιμο. Ὅταν ἤμουν παιδί, καὶ περνοῦσα μέσα ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς παλιοὺς στενοὺς δρόμους, παρατηροῦσα τὴ σκιά μου νὰ βαδίζει δίπλα σὲ ἄλλες σκιές. Μερικὲς φορὲς ἡ σκιά μου μὲ ἐγκατέλειπε, σὰν νὰ ἀνῆκε σὲ κάποιον ἄλλον, καὶ τότε νόμιζα πὼς εἶχα τρελαθεῖ. Κράτησα τὸ μυστικό μου γιὰ πολλὰ χρόνια, ὥσπου μιὰ μέρα, ἐνῶ περπατούσαμε μαζὶ μὲ τὴν Τάτα μου σὲ μικρὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὴν περιοχή, τῆς ζήτησα νὰ ἀκολουθήσουμε ἄλλη διαδρομὴ καὶ νὰ ἀποφύγουμε τὴν παλιὰ πόλη. Τότε ἐκείνη γέλασε, φίλησε τὸ κεφάλι μου καὶ σφίγγοντας τὴ μικρὴ παλάμη μου στὴ χούφτα της μὲ καθησύχασε: «Μὴ φοβᾶσαι, ἀγαπούλα μου. Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Γιάφα ποὺ ἔμεναν ἐδῶ πρὶν χρόνια, ὅταν διέσχιζαν τὴν παλιὰ πόλη ἔβλεπαν σκιὲς νὰ περπατοῦν δίπλα τους. Ἀκόμα καὶ οἱ Ἑβραῖοι ποὺ κατοικοῦν τώρα ἐδῶ λένε πὼς ἀκοῦνε παράξενες φωνὲς τὴ νύχτα, ἀλλὰ ὅταν βγαίνουν ἔξω ἀπὸ τὰ σπίτια τους γιὰ νὰ δοῦν ποιός εἶναι, δὲν βρίσκουν κανέναν». Ἐντούτοις ἡ ἐξήγησή της τότε δὲν μὲ ἀπάλλαξε ἀπὸ τὸν φόβο μου, ἀντιθέτως τὸν ἐνίσχυσε, ἐνῶ συνέχιζε νὰ κυριαρχεῖ πάνω μου καὶ νὰ μὲ βασανίζει μέχρι ποὺ μεγάλωσα.

Ἔφτασα στὸ μικρὸ πλάτωμα μὲ θέα τὴ θάλασσα, ποὺ μέρος της κρυβόταν πίσω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία Μὰρ Μπούτρους καὶ τὸ τέμενος Ἀλ Μπάχρ. Ἡ θέα τῆς θάλασσας μὲ ἀνακουφίζει κάθε φορὰ ποὺ ἔρχομαι ἐδῶ, σὰν νὰ ξεφεύγω ἀπὸ τὰ γαμψὰ νύχια τῆς παλιᾶς πόλης ποὺ μὲ τρόμαζε στὸ παρελθόν. Ἔνιωσα τὸν ξηρὸ ἀέρα στὰ χείλη μου· εἶχαν ξεραθεῖ ἀπὸ τὸ τρέξιμο, καὶ ἦταν τώρα τόσο στεγνά, σὰν νὰ βρισκόμουν στὴν ἔρημο καὶ ὄχι πάνω στὸν λόφο μὲ θέα τὴν ἀπέραντη θάλασσα νὰ ἁπλώνεται μπροστά

μου. Κι ὅμως, σκέφτηκα, φαντάζει σὰν ἔρημος στὰ μάτια μου. Ὕψωσα τὸ βλέμμα μου καὶ κοίταξα πρὸς τὴ βόρεια πλευρὰ τῆς Γιάφα. Οἱ γυάλινες πολυκατοικίες τῆς Λευκῆς Πόλης, ἢ ἀλλιῶς τῆς πόλης τῶν γυάλινων πολυκατοικιῶν, ὅπως ἀποκαλοῦν τὸ Τὲλ Ἀβίβ, καθρέφτιζαν τὰ χρώματα τοῦ ἥλιου στὴ δύση του. Κατευθύνθηκα πρὸς τὴν ἐκκλησία Μὰρ Μπούτρους στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου καί, δὲν ξέρω γιατί, ἔνιωσα πὼς καὶ ἡ ἐκκλησία ἐδῶ πάνω στὴν ἄκρη τῆς πόλης ἔδειχνε κουρασμένη ὅπως κι ἐγώ. Μοῦ ἄρεσε ἡ ὀνομασία «Μὰρ Μπούτρους», τὴν προτιμοῦσα ἀπὸ τὴ μετονομασία της σὲ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ πίστευα πὼς ἡ παλιὰ ἐκείνη ὀνομασία τὴν εἶχε προστατεύσει ἀπὸ τὶς ἐπιδρομές. Καὶ νά τη, τὴ βρῆκα! Καθόταν στὸ ξύλινο παγκάκι της καὶ εἶχε καρφώσει ὅπως συνήθιζε τὸ βλέμμα της στὴ θάλασσα. Φώναξα μὲ ὅλη μου τὴ δύναμη «Τάτα!» ἐνῶ ἡ χαρὰ χόρεψε μέσα στὴ στῆθος μου, «Τάτα! Τάτα!» ἐπανέλαβα κι ἔτρεξα ἀμέσως πρὸς τὸ μέρος της. Κοίταξα τὸ μελαχρινό της πρόσωπο, ὁλοκληρωτικὰ δοσμένο στὴ λατρεμένη της θέα. Μιὰ τούφα ἀπὸ τὰ μαῦρα της μαλλιὰ εἶχε καταφέρει νὰ δραπετεύσει ἀπὸ τὸ μαντίλι της καὶ χόρευε στὸν ἁπαλὸ ρυθμὸ τοῦ ἀνέμου. Ἕνα ἀχνὸ χαμόγελο εἶχε χαραχτεῖ στὰ χείλη της. Κάθισα δίπλα της καὶ πῆρα τὸ χέρι της ἀνάμεσα στὰ δικά μου, λέγοντας «Μᾶς τρόμαξες!» Ἔνιωσα παγωμένα τὰ δάχτυλά της ἀνάμεσα στὰ δικά μου, ἀλλὰ τὸ σῶμα ἦταν ἀκόμη ζεστό, ἢ τουλάχιστον ἔτσι πίστεψα. Τὴ σκούντησα ἁπαλὰ στὸν ὦμο κι ἀμέσως τὸ κορμί της ἔγειρε ἐλάχιστα πρὸς τὰ μπρός. Ἀκούμπησα τὰ τρεμάμενα δάχτυλά μου πάλι στὸν ὦμο της καὶ τὴν ἔσπρωξα ἄλλη μιὰ φορὰ ἁπαλά. Εἶχε λιποθυμήσει ἄραγε ἢ μήπως…

Ἀκούμπησα τὸ ἀφτί μου πάνω στὸ στῆθος της γιὰ νὰ ἀκούσω τὴν ἀναπνοή της κι ἔνιωσα ξαφνικὰ νὰ φυλακίζεται ἡ δική μου ἀνάσα μέσα στὸ στῆθος μου, σὰν ὁλόκληρη ἡ Γιάφα νὰ εἶχε φυλακιστεῖ μέσα μου ἐκείνη τὴ στιγμή. Κάλεσα ἀσθενοφόρο μὲ τὸ κινητό μου. Μετὰ βίας μποροῦσα νὰ ξεστομίσω τὶς λέξεις ἀπὸ τὸ κατάξερο πλέον στόμα μου. Ὅλο αὐτὸ τὸ νερὸ τριγύρω μου… ἀλλὰ τὸ στόμα μου εἶχε στεγνώσει, δὲν εἶχε σταγόνα σάλιο…

Καθισμένη στὸ παλιὸ ξύλινο παγκάκι ἡ γιαγιά μου συνέχιζε νὰ κοιτάζει πρὸς τὴ θάλασσα μὲ ἕνα κενὸ βλέμμα, γύρω της οἱ φωνὲς τῶν παιδιῶν καὶ φασαρία. Μικρὰ παιδιὰ ἔπαιζαν σὲ μικρὴ ἀπόσταση ἀπὸ ἐκεῖ ποὺ καθόμασταν. Πάντα ἔλεγε ὅτι τὰ παιδιὰ εἶναι πουλάκια τοῦ παραδείσου, καὶ τότε ἡ μάνα μου ἔσπευδε νὰ τὴ διορθώσει: «Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς φυλάει ἀπὸ τέτοια πουλιά, τὴ φασαρία καὶ τὸν σαματά τους. Τόσος θόρυβος καὶ στὸν παράδεισο;».

Κανένας ἀπὸ τοὺς περαστικοὺς δὲν εἶχε προσέξει πὼς ἦταν νεκρή. Καὶ πέθανε ἀκριβῶς ὅπως ἤθελε: εἴτε στὸ κρεβάτι της, εἴτε ἀτενίζοντας τὴ θάλασσα. Συνήθιζε νὰ προσεύχεται νὰ μὴ γεράσει ποτὲ ὑπερβολικὰ γιὰ νὰ μὴ χρειαστεῖ τὴ βοήθεια κανενός. Καὶ συχνὰ εὐχόταν: «Σὲ ἐκλιπαρῶ, Θεέ μου, μὴ μὲ ἀφήσεις στὸ ἔλεος κανενός, δὲν θέλω νὰ ἔχω τὴν ἀνάγκη κανενός. Πάρε με κοντά σου ὅσο εἶμαι ἀκόμη δυνατὴ καὶ γερή». Πῆγα πιὸ κοντὰ καὶ τὴν πῆρα στὴν ἀγκαλιά μου, ἴσως πάλι νὰ ἦταν αὐτὴ ποὺ μὲ ἀγκάλιαζε ἐκείνη τὴ στιγμή, καὶ συνειδητοποίησα τότε πὼς ἦταν ἡ τελευταία φορὰ ποὺ τὴν ἄγγιζα πρὶν ἔρθει τὸ ἀσθενοφόρο. Ἀνέδιδε μυρωδιὰ σαπουνιοῦ μὲ ἄρωμα γιασεμί, τὸ ἀγαπημένο της. Μέσα στὸ σπίτι ὑπῆρχαν παντοῦ μικροσκοπικὰ μπουκάλια γεμάτα μὲ αὐτὸ τὸ ἄρωμα.

Δὲν ἔκλαψα ἐκείνη τὴ νύχτα, ἴσως δὲν εἶχα συνειδητοποιήσει τί ἀκριβῶς εἶχε συμβεῖ. Ἴσως πάλι δὲν ἤθελα νὰ πιστέψω πὼς εἶχε πεθάνει. Γιὰ μένα τὸ μόνο νόημα ποὺ κουβαλοῦσε ὁ θάνατος, μέχρι ἐκείνη τὴ στιγμή, ἦταν μιὰ παράξενη καὶ δυνατὴ αἴσθηση κενοῦ ποὺ μὲ διαπέρασε σὰν λεπίδα. Τηλεφώνησα στὸν πατέρα μου. Μοῦ εἶπε πὼς ἡ μητέρα μου εἶχε ἐπιστρέψει στὸ σπίτι καὶ βρισκόταν στὰ πρόθυρα τῆς κατάρρευσης. Θὰ μὲ συναντοῦσαν στὸ νοσοκομεῖο. «Εἶχε κάνει μπάνιο πρὶν βγεῖ ἔξω, σὰν νὰ εἶχε προετοιμαστεῖ γιὰ τὴν κηδεία της», πρόσθεσε πρὶν κλείσει.

2.
ΑΛΑΑ

«ΕΖΗΣΑ μιὰ ζωὴ μονάχη μου», συνήθιζε νὰ παραπονιέται, παρόλο ποὺ τὸ σπίτι της ἦταν πάντα γεμάτο ἐπισκέπτες. Τουλάχιστον αὐτὸ θυμᾶμαι νὰ μοῦ λέει, ἀλλὰ ἡ μνήμη, σὰν τὴν πυκνὴ ὁμίχλη, ἀραιώνει, ὅσο μεγαλώνουμε. Ποτὲ δὲν κατάλαβα γιατί μιλοῦσε γιὰ τὸν ἑαυτό της σὲ παρελθοντικὸ χρόνο. Ἀκόμα κι ὅταν εἶχε καλὴ διάθεση ἢ γελοῦσε μαζί μας —καὶ πόσο τῆς ἄρεσε νὰ γελᾶ—, ἀναφερόταν στὸν ἑαυτό της σὲ παρελθοντικὸ χρόνο: «Μοῦ ἄρεσε νὰ γελῶ. Ὤ, πόσο πολὺ μοῦ ἄρεσε νὰ γελῶ!» ἔλεγε.

Ἡ Τάτα μου πέθανε. Ἐξακολουθῶ ν' ἀνατριχιάζω σύγκορμος κάθε φορὰ ποὺ τὸ ξεστομίζω. Ἡ Τάτα πέθανε καὶ τὸ μόνο ποὺ μὲ παρηγορεῖ εἶναι ὅτι πέθανε χωρὶς νὰ χρειαστεῖ κανέναν ἀπὸ μᾶς, ὅπως ἀκριβῶς τὸ ἐπιθυμοῦσε. Σὲ κάθε περίπτωση, ἡ οὐσία εἶναι μία, ἡ γιαγιά μου δὲν ζεῖ πιά, πέθανε, τελεία καὶ παύλα. Ἔκανε μπάνιο πρὶν φύγει ἀπὸ τὸ σπίτι, σὰν νὰ σκόπευε νὰ παρευρεθεῖ στὴν κηδεία της. Καθόταν στὸ παγκάκι ἀτενίζοντας τὴ θάλασσα. Φοροῦσε τὴν ἀγαπημένη της μὸβ πλισὲ φούστα κι ἕνα ἀσορτὶ πουκάμισο κάτω ἀπὸ τὸ μαῦρο σιφὸν πανωφόρι της. Αὐτὴ τὴ φορά, χωρὶς τὴ μικροσκοπικὴ γυαλιστερὴ μαύρη τσάντα ποὺ ἔπαιρνε πάντα μαζί της. Ἢ μήπως κάποιος τῆς τὴν εἶχε κλέψει;

Ἀλλὰ πῶς ἔφτασε μονάχη ὡς ἐκεῖ; Ἕνα διάφανο μαῦρο μαντίλι ἔκρυβε τὰ κατάμαυρα μαλλιά της, ποὺ ποτέ της δὲν τὰ ἄφηνε ν᾽ ἀσπρίσουν, καὶ πάντα τὰ ἔβαφε στὸ ἴδιο χρῶμα, ἐνῶ ἐξακολουθοῦσε νὰ βάφει καὶ τὰ νύχια της, φροντίζοντας τὰ χρώματα νὰ ταιριάζουν μὲ τὰ ροῦχα ποὺ ἐπέλεγε νὰ φορέσει. Τὴ συνήθεια αὐτὴ δὲν τὴν ἔκοψε οὔτε μετὰ τὴ συμπλήρωση τῶν ἑβδομήντα της χρόνων. «Κανεὶς δὲν ἀγαπᾶ τὴ ζωὴ ὅπως ἐμεῖς, οἱ ἄνθρωποι τῆς Ἀλ Μανσίε, οἱ ἄνθρωποι τῆς θάλασσας, ἀγαπούλα μου», μοῦ ἔλεγε καὶ πάντα κορόιδευε ἐκείνους ποὺ δὲν φρόντιζαν τὸν ἑαυτό τους ἢ τὴν ἐμφάνισή τους, λὲς καὶ μόνο οἱ κάτοικοι τῆς Γιάφα ἤξεραν τὸν τρόπο νὰ τὸ κάνουν. Λάτρευε τὴ θάλασσα, τῆς ἄρεσε νὰ κάθεται στὴν «ἀραβικὴ» παραλία, κοντὰ στὴ γειτονιά της. Ἀλλὰ τὸ σημεῖο ποὺ λάτρεψε περισσότερο ἦταν ἐκεῖνο τὸ παγκάκι πάνω στὸν μικρὸ λόφο, ὅπου τὴ βρῆκα νεκρή. Δὲν πρόδωσα σὲ κανέναν τὸ μυστικό της, ὅπως ἤθελε νὰ τὸ ἀποκαλεῖ, καὶ νά ποὺ τώρα πέθανε μπροστά της, μπροστὰ στὴ θάλασσα τῆς Γιάφα, τὴ Γιάφα ποὺ κάθε φορὰ ποὺ πρόφερε τὸ ὄνομά της ἄφηνε μιὰ βαθιά, παρατεταμένη ἀνάσα, σὰν νὰ τὴν εἶχε προδώσει ἡ πόλη της ξαφνικά, ἢ σὰν νὰ τῆς εἶχε ραγίσει τὴν καρδιά.

Τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ ψυχὴ τῆς γιαγιᾶς μου ἐγκατέλειπε τὸ σῶμα της, τὰ μάτια της συνέχιζαν νὰ εἶναι καρφωμένα πάνω της, πάνω στὴ θάλασσά της. Σκέφτηκα τότε πὼς εἶχα πολλὰ ἐρωτηματικὰ καὶ ἀπορίες σχετικὰ μὲ τὴ ζωή της, ἐρωτήσεις ποὺ δὲν τῆς ἔκανα ποτέ, ὥσπου ὁ χρόνος καὶ ὁ θάνατος μὲ πρόλαβαν. «Μὰ τὸν Θεό, μὲ κούρασες. Πόσες φορὲς μπορεῖ κανεὶς νὰ λέει τὸ ἴδιο πράγμα;» παραπονιόταν κάθε φορὰ ποὺ τῆς ζητούσαμε νὰ μᾶς διηγη-

θεῖ κάποια ἀπὸ τὶς παλιές της ἱστορίες. Γιὰ ἐκείνη ἡ νοσταλγία ἦταν ἕνα τριαντάφυλλο γεμάτο ἀγκάθια!

Ἐνῶ καθόμουν ἀκόμη δίπλα στὸ ἄψυχο κορμί της, παρατήρησα πὼς κρατοῦσε κάτι μέσα στὴ χούφτα της. Ὅταν προσπάθησα νὰ ἀνοίξω τὰ δάχτυλα τοῦ δεξιοῦ της χεριοῦ, εἶδα τὸ μαργαριταρένιο κολιέ της ποὺ φοροῦσε κάποτε — εἶχαν φύγει κάποιες πέρλες, ἀλλὰ ἐκείνη δὲν τὸ ἔδωσε ποτὲ γιὰ ἐπισκευή. Τὸ ἔκρυψε σ᾽ ἕνα παλιὸ ξύλινο κουτάκι ποὺ εἶχε παραγεμίσει μὲ βαμβάκι, καὶ πότε πότε τὸ ἔβγαζε καὶ τὸ περιεργαζόταν σὰν νὰ ἦταν θησαυρός. Εἶχα ρωτήσει τὴ μητέρα μου γι᾽ αὐτὸ τὸ κολιὲ κάποια φορά, ἀλλὰ μοῦ ἀπάντησε πὼς δὲν γνώριζε τίποτα, οὔτε ἤξερε ποιός τῆς τὸ εἶχε δώσει ἢ ἂν ἦταν ἀληθινό, ἀλλὰ ἐγώ, γιὰ ἕναν ἀνεξήγητο λόγο, δὲν πίστεψα τὴ μάνα μου.

Ἡ Τάτα εἶχε μιὰ μαύρη ἐλιὰ στὸ δεξί της μάγουλο, ἔμοιαζε μὲ μικρὴ πολύτιμη πέτρα πάνω σὲ δαχτυλίδι. Ὅταν ἤμουν παιδὶ συνήθιζα νὰ τὴν ἀγγίζω καὶ νὰ τὴ φιλῶ, ἡ μητέρα ἔχει μιὰ παρόμοια ἐλιὰ στὸ ἀριστερό της μάγουλο. Καθὼς περιεργαζόμουν τὸ νεκρὸ πρόσωπο τῆς Τάτα, διέκρινα ἕνα ἀμυδρό, ἀχνὸ χαμόγελο σὰν ζωντανὸ ἀκόμη στὸ πρόσωπό της, ποὺ ἀποκάλυπτε μερικὰ ἀπὸ τὰ κατάλευκα δόντια της. «Δὲν φοράω μασέλα», συνήθιζε νὰ μᾶς λέει καμαρώνοντας. «Κανεὶς δὲν πιστεύει πὼς εἶμαι πάνω ἀπὸ ὀγδόντα καὶ δὲν χρειάζομαι ψεύτικα δόντια... Ἄχ, ὁ Θεὸς εἶναι μεγάλος, γιατὶ ἐνῶ τὰ πόδια μου πονᾶνε ἀπὸ τὴ ραπτομηχανή, τὰ δόντια μου παραμένουν ἀστραφτερὰ σὰν μαργαριτάρια, καὶ νά, βλέπεις, δὲν ἔχω μασέλα...»

Γιατί ὅμως ἡ Τάτα ἐπέλεξε νὰ πεθάνει μόνη της ἀπέναντι ἀπὸ τὴ θάλασσα; Ἄραγε ἔνιωθε μοναξιὰ ὅσο ζοῦσε

μαζί μας, καὶ τί εἶναι αὐτὸ ποὺ κάνει ὅσους ἔχουν ἐπιβιώσει ἀπὸ μεγάλες τραγωδίες νὰ νιώθουν πάντα μοναξιά;

«Περπατῶ στὴν πόλη, ἀλλὰ ἡ πόλη δὲν μὲ ἀναγνωρίζει», μοῦ εἶχε πεῖ μὲ στενοχώρια κάποτε. «Γιατί νὰ σὲ ἀναγνωρίσει ἡ πόλη σου, Τάτα;» τὴν εἶχα ρωτήσει, «Δὲν εἶσαι δὰ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος! Ἔπειτα ἡ πόλη εἶναι ἄψυχη! Δὲν εἶναι ἄνθρωπος, ξέρεις». «Τί εἶναι αὐτὰ ποὺ λές, γιέ μου! Ποιός σᾶς εἶπε ὅτι μιὰ πόλη δὲν μπορεῖ νὰ ἀναγνωρίσει τοὺς κατοίκους της; Ἐσεῖς οἱ νέοι δὲν καταλαβαίνετε τίποτα πιά, μιὰ πόλη πεθαίνει ὅταν δὲν μπορεῖ νὰ ἀναγνωρίσει τοὺς ἀνθρώπους της καί, νὰ ξέρεις, μόνο ἡ θάλασσα δὲν ἀλλάζει ποτὲ σ᾽ αὐτὴ τὴ ζωή, ἀλλὰ κι αὐτὴ ἔχασε τὴ νοστιμιά της, καὶ τόσο νερὸ γιὰ τὸ τίποτα...»

Εἶχα ξεκαρδιστεῖ στὰ γέλια ὅταν μοῦ εἶπε πὼς ἡ θάλασσα εἶχε πολὺ νερὸ καὶ πὼς ἦταν ἄνοστη. Γρήγορα, ὡστόσο, ἀνακαλοῦσε, καὶ διόρθωνε τὸν ἑαυτό της λέγοντας πὼς μόνο ἡ θάλασσα παρέμεινε πιστὴ σ᾽ ἐκείνη, γιατὶ δὲν ἄλλαζε ποτὲ καὶ οὐδέποτε τὴν εἶχε ἐγκαταλείψει. Ἄλλοτε πάλι παραπονιόταν ποὺ οἱ δρόμοι τῆς πόλης ἦταν ἄδειοι, ἂν καὶ ἡ κίνηση ἦταν ἀνυπόφορη — δηλαδὴ ἦταν ἄδειοι καὶ γεμάτοι τὴν ἴδια στιγμή. «Τόσοι ἄνθρωποι ἄφησαν τοὺς τόπους τους καὶ μᾶς κουβαλήθηκαν ἐδῶ. Γιατί; Εἶναι παντοῦ, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἔχει καμιὰ ἀξία γιὰ μᾶς. Δὲν μοῦ ἀρέσει νὰ περπατῶ στὸν δρόμο τὸ πρωὶ καὶ νὰ μὴ συναντῶ κάποιον φίλο ἢ γνωστό. Μὰ τὸν Θεό, ἔχουν ἀπομείνει ἐλάχιστοι πλέον ἀπὸ ἐμᾶς ποὺ ἀναγνωρίζουμε καὶ καλημερίζουμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον... Ἔλα τώρα, ἂς σταματήσουμε γιὰ λίγο στὸ φαρμακεῖο τοῦ Ἀμποὺ Γιούσεφ νὰ τοῦ ποῦμε μιὰ καλημέρα». Ὅταν τὴ συνόδευα στὸ φαρμακεῖο Ἀλ Καμάλ, τὴν ἄκουγα πάντα νὰ παραπονιέται

στὸν Ἀμποὺ Γιούσεφ, τὸν φαρμακοποιό, γιὰ τὸν πόνο στὰ γόνατά της. Τῆς ὑπενθύμιζα τότε ὅτι ὁ Ἀμποὺ Γιούσεφ δὲν ἦταν γιατρός, ἀλλὰ ἐκείνη θύμωνε καὶ μοῦ ἔλεγε νὰ τὴν ἀφήσω ἥσυχη νὰ κάνει τὴν ἐρώτηση ποὺ ἤθελε, ἐνῶ κάθε φορὰ ποὺ συναντοῦσε κάποιον ἀπὸ ἐκείνους «τοὺς παλιοὺς» ποὺ εἶχαν παραμείνει στὴ Γιάφα μετὰ τὸ μακελειό, γινόταν ξανὰ κοριτσάκι. Τότε μιλοῦσαν ἀτέλειωτα γιὰ ἐκεῖνο τὸ «καταραμένο ἔτος» καὶ γιὰ τὸ τί συνέβη πρὶν καὶ μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνο ἢ τὸ ἄλλο φοβερὸ γεγονός. Ὅταν ἤμουν ἔφηβος, συνήθιζα νὰ κοροϊδεύω τὸ ὄνομα τοῦ φαρμακείου καὶ τὸν πρασινωπὸ ξύλινο διάκοσμό του, τώρα ὅμως ἔχω μάθει νὰ τὸ ἀγαπῶ καὶ ἀγοράζω ὅλα τὰ φάρμακά μου ἀπὸ ἐκεῖ. Ἔβλεπα τὴν Τάτα μου νὰ στέκεται μπροστὰ ἀπὸ τὸν πάγκο τοῦ φαρμακοποιοῦ, ἢ νὰ κάθεται σὲ μιὰ ξύλινη καρέκλα καὶ νὰ παίρνει τὸν χρόνο της, νὰ φλυαρεῖ ἀτέλειωτα μαζί του γιὰ τοὺς παλιοὺς κατοίκους τῆς Γιάφα καὶ τὰ χαμπέρια τους, τὰ παλιὰ ὀνόματα τῶν δρόμων. Ὅταν ἤμουν μικρός, μὲ κούραζαν ὅλα αὐτὰ τὰ ὀνόματα, καὶ συνήθως ἐπαναλάμβανε τὶς ἴδιες ἱστορίες. «Καὶ τότε, μοῦ εἶπε "πρέπει νὰ φύγουμε, ἔχω κανονίσει τὰ πάντα, πρέπει νὰ διαφύγουμε στὴ Βηρυτό, πρὶν μᾶς σκοτώσουν ὅλους, θὰ ἐπανέλθουμε ὅταν ἠρεμήσουν τὰ πράγματα". Μὰ ἐγὼ τοῦ ἀπαντοῦσα πὼς δὲν φεύγω ἀπὸ δῶ. Ἤμουν ἕξι μηνῶν ἔγκυος. Τί θὰ κάναμε ἂν συνέβαινε κάτι στὸν δρόμο; Ἔπειτα πῶς μποροῦσα νὰ φύγω ἀπὸ τὴ Γιάφα; Τί θὰ ἔκανα ἐγὼ στὴ Βηρυτό, καλέ μου; Δὲν ὑπῆρχε τίποτα ἐκεῖ γιὰ μένα, δὲν εἶχα καμία σχέση μὲ τὴ Βηρυτό. Ζεῖτε στὴ Γιάφα καὶ σκέφτεστε τὴ Βηρυτό, τοὺς φώναζα. Ποτὲ δὲν μοῦ ἄρεσε ἡ Βηρυτὸς καὶ δὲν ξέρω γιατί στοὺς ἀνθρώπους ἀρέσει τόσο πολὺ αὐτὴ ἡ πόλη.

Τίποτα δὲν ἀξίζει νὰ δεῖς ἐκεῖ...» Ἔτσι, κάθε φορὰ ποὺ ἀναφερόταν στὸ ὄνομα τοῦ παππού μου, ἐπαναλάμβανε τὴν ἴδια ἱστορία, ἂν καὶ κατὰ καιροὺς ἀναθεωροῦσε τὶς λεπτομέρειές της, ἀνάλογα μὲ τὴ διάθεσή της. Μερικὲς φορὲς ἡ Βηρυτὸς γινόταν ὄμορφη, ἀλλὰ δὲν ἦταν ἡ δική της πόλη, ἀλλιῶς γιατί νὰ μὴ θέλει νὰ ζήσει ἐκεῖ; Ἄλλες φορὲς πάλι ἡ Βηρυτὸς δὲν ἦταν παρὰ μιὰ ἀσήμαντη κόλαση, δίχως νόημα.

«Καὶ δὲν φοβήθηκες νὰ μείνεις μονάχη σου στὴ Γιάφα;» τὴ ρώταγε ὁ φαρμακοποιός. «Ποιός σοῦ εἶπε πὼς δὲν φοβήθηκα; Μιὰ βδομάδα πρὶν φύγει ὁ ἄντρας μου καὶ μαζί του ὅλοι οἱ δικοί μου, νόμιζα πὼς θὰ ἀπέβαλλα ἀπ' τὸν φόβο. Οἱ σφαῖρες ἔπεφταν βροχὴ ἀπὸ παντοῦ. Μᾶς πυροβολοῦσαν κάθε φορὰ ποὺ βγαίναμε ἔξω ἀπὸ τὰ σπίτια μας. Ἤμασταν παγιδευμένοι σὰν τὰ ποντίκια. Ἡ ζωή μας δὲν εἶχε καμία ἀξία γιὰ δαύτους. Γιατί νομίζετε πὼς ἐγκατέλειψαν τὴ Γιάφα οἱ κάτοικοί της; Ξέρετε γιατί ἔφυγε ὁ ἀδελφός μου ὁ Ρούμπιν, ἡ ἀδελφή μου ἡ Σουμάγια καὶ μαζὶ ὅλοι οἱ θεῖοι καὶ οἱ θεῖες μου; Κανεὶς δὲν φεύγει ἔτσι ἁπλά, σᾶς λέω. Κανεὶς δὲν φεύγει ἔτσι ἁπλά», ἐπαναλάμβανε μὲ ὀδύνη. «Ἀρκετά, γιαγιά, μὴν τὰ σκέφτεσαι ἄλλο καὶ στενοχωριέσαι», τὴν ἱκέτευα.

Περίμενα μιὰ-δυὸ μέρες καὶ μετὰ ἔβρισκα πάλι τὸ κουράγιο καὶ τὴ ρωτοῦσα γιὰ τὸ πατρικό της στὴ γειτονιὰ Ἀλ Μανσίγιε. Τὸ κτίριο ὅπου ζοῦσαν οἱ γονεῖς της εἶχε βομβαρδιστεῖ καὶ καταρρεύσει πάνω στοὺς ἐνοίκους του. Οἱ δικοί της ἦταν τυχεροί, γιατὶ ἐκεῖνο τὸ βράδυ εἶχε νιώσει ἔντονο πόνο στὴν κοιλιὰ καὶ σύσσωμη ἡ οἰκογένειά της εἶχε ἔρθει στὸ σπίτι της καὶ διανυκτέρευσαν ὅλοι μαζί της. Ἔτσι γλύτωσαν τὸν θάνατο. Ὅταν ἐπέστρεψαν

τὸ ἑπόμενο πρωί, δὲν βρῆκαν τοὺς γείτονές τους. Ὅλοι εἶχαν χαθεῖ κάτω ἀπὸ τὰ συντρίμμια τοῦ κτιρίου. Ὅλοι! Ἦταν ἀπὸ καθαρὴ σύμπτωση ποὺ ἡ οἰκογένειά της ἐπέζησε. Τότε ὁ παππούς καὶ τὰ μέλη τῆς οἰκογένειάς της ἀποφάσισαν νὰ φύγουν γιὰ τὴ Βηρυτό, μέχρι νὰ ἠρεμήσουν τὰ πράγματα. Ὁ ἄντρας της ἔφυγε, ἐκείνη ἀρνήθηκε νὰ πάει μαζί τους. Ἐκεῖνος ἦταν σίγουρος πὼς ἡ γιαγιά μου θὰ τὸν ἀκολουθοῦσε ἀργότερα.

Ἡ μητέρα καὶ οἱ ἀδελφές της ἔφυγαν μαζί του, καὶ μόνο ὁ πατέρας της, ὁ προπαππούς μου, παρέμεινε κοντά της, ὅταν ἐκείνη ἀρνήθηκε νὰ ἐγκαταλείψει τὸ σπίτι της. Κι οὔτε ἐκεῖνοι κατάφεραν τελικὰ νὰ ἐπιστρέψουν, οὔτε αὐτὴ ἔφυγε ποτὲ ἀπὸ τὸ σπίτι της. Δὲν ἔβρισκε τὸν λόγο νὰ τὸ κάνει, ὅπως ἐπέμενε νὰ λέει. Εἶχε κληρονομήσει τὸ πεῖσμα ἀπὸ τὸν πατέρα της, συμπλήρωνε. Ὁ ἄντρας της τὴν περίμενε δέκα ὁλόκληρα χρόνια, ἀλλὰ ἐκείνη δὲν λύγισε ποτέ. «Ἔμεινα στὸ σπίτι μου καὶ δὲν τὸ ἐγκατέλειψα ποτέ, ἐκεῖνος εἶναι αὐτὸς ποὺ μὲ ἐγκατέλειψε...» ἔλεγε. Ἔτσι, ἡ μάνα μου γεννήθηκε καὶ μεγάλωσε χωρὶς πατέρα, δὲν τὸν γνώρισε ποτέ. Ὁ παππούς μου παντρεύτηκε μιὰν ἄλλη γυναίκα, ἀφοῦ πρῶτα χώρισε τὴ γιαγιά μου. Τῆς ἔστειλε μία σύντομη ἐπιστολὴ σὲ ἀπάντηση τῶν δεκάδων δικῶν της ποὺ τοῦ ἔγραφε καὶ ἔφταναν στὰ χέρια του μέσω τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Σ' αὐτὴν τῆς ἔγραφε ὅτι θὰ τὴν περίμενε μέχρι τὸ τέλος τοῦ χρόνου, ἂν δὲν ἐρχόταν κοντά του θὰ τὴ χώριζε γιὰ νὰ ἔχει τὴν ἐλευθερία της. Ἔτσι κι ἔγινε, τουλάχιστον στὰ χαρτιὰ εἶχαν χωρίσει.

Μιὰ μέρα τὴ ρώτησα ἂν τὸ μαργαριταρένιο περιδέραιο ἦταν δῶρο τοῦ παπποῦ μου, καὶ τότε ἐκείνη γέλασε παράξενα ἀλλὰ δὲν ἀπάντησε. Κι ὅταν τὴ ρώτησα πότε

ἀκριβῶς ἔσπασε τὸ περιδέραιο, καὶ πάλι δὲν πῆρα ἀπάντηση, παρὰ μόνο μοῦ εἶπε μουρμουρίζοντας: «Τόσοι ἄνθρωποι ἔφυγαν ἀπ' τὴ ζωή, ἀγαπούλα μου, χῶρες καταστράφηκαν κι ἐσὺ μὲ ρωτᾶς γιὰ τὰ μαργαριτάρια; Ἀλλὰ φτάνει γιὰ ἀπόψε, μὲ κούρασαν αὐτὲς οἱ ἐρωτήσεις».

Μακάρι νὰ συνέχιζα νὰ τὴ ρωτῶ. Μακάρι νὰ τὴν εἶχα ρωτήσει περισσότερα γιὰ τὴ ζωή της.

Ὁ Ἀλάα ἄφησε τὸ στυλὸ πάνω στὸ ξύλινο τραπέζι τῆς παραλίας. Εἶχε νιώσει κάποια ἐνόχληση στὴν πλάτη ἀπὸ τὸ παρατεταμένο σκύψιμο, ἔτσι τέντωσε τὸ κορμί του στὸ κάθισμα, μιὰ πάνινη πορτοκαλὶ καρέκλα, κι ἀγνάντεψε γιὰ λίγο τὸ γαλάζιο χρῶμα τῆς θάλασσας. Ἔπειτα ἔστρεψε τὸ βλέμμα στὰ φῶτα τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ τοῦ τζαμιοῦ Ἀλ Μπὰχρ στὰ ἀριστερά, πρὶν ἐπιστρέψει πάλι στὸ σημειωματάριο γιὰ νὰ διαβάσει ἐκεῖνα ποὺ εἶχε μόλις γράψει. Κοίταξε τὸν χαοτικὸ γραφικό του χαρακτήρα πάνω στὸ χαρτὶ κι ἀμέσως θυμήθηκε πάλι τὴ γιαγιά του: «Γιατί τὰ γράμματά σου μοιάζουν μὲ ὀρνιθοσκαλίσματα, γλυκέ μου, γιατί, ἀγαπούλα μου, δὲν προσέχεις; Ἂν ἔβλεπες τὰ γράμματα τοῦ πατέρα μου, πόσο ὄμορφα ἔγραφε, σωστὸς καλλιγράφος».

Αὐτὴ ἦταν ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ὁ Ἀλάα ἄρχισε νὰ γράφει πράγματα ποὺ θυμόταν στὸ κόκκινο σημειωματάριό του. Τὸ ἔντονο χρῶμα τοῦ εἶχε τραβήξει τὴν προσοχὴ στὴ βιτρίνα ἑνὸς καταστήματος χαρτικῶν στὴν ὁδὸ Ἄλενμπι· μπῆκε στὸ χαρτοπωλεῖο, τὸ ἀγόρασε καὶ τὸ πῆρε μαζί του στὸ καφενεῖο Τσφόνι, στὴν παραλία. Μετὰ τὸν θάνατο τῆς γιαγιᾶς του, εἶχε ἀποφασίσει ν' ἀρχίσει νὰ γράφει

τὶς σκέψεις του. Λίγο ἀργότερα ἔνιωσε κουρασμένος κι ἔκλεισε τὰ μεγάλα μπλὲ μάτια του γιὰ νὰ ἀφουγκραστεῖ τὰ κύματα τῆς θάλασσας καὶ νὰ ἠρεμήσει. Ἀλλὰ ἡ δυνατὴ ρέγκε μουσικὴ ποὺ ἀντηχοῦσε ἀπὸ τὰ μεγάλα ἠχεῖα τοῦ καφενείου, μαζὶ μὲ τὴν ἀκατάσχετη φλυαρία τῶν θαμώνων ποὺ ἀκούγονταν σὰν παράσιτα στὰ ἀφτιά του, παραποίησαν τὸν μαγικὸ ἦχο τῆς θάλασσας ποὺ γι' αὐτὸν εἶχε ἔλθει ὡς ἐδῶ ὥστε νὰ μπορέσει νὰ γράψει· μάταια προσπάθησε νὰ ἐπικεντρωθεῖ στὸν ἦχο τῶν κυμάτων.